Beleidsplan begraafplaatsen gemeente Oss 2023

JUNI 2023

Inhoudsopgave

1. Inleiding 2
2. Huidige situatie 4
   2.1 Begraafplaatsen in Oss 4
   2.2 Capaciteit algemene begraafplaatsen 4
   2.3 Ontwikkeling begraven en asbestemmingen in Oss tot 2022 .. 5
   2.4 Mening inwoners (Burgerpanel) 6
   2.5 Exploitatie begraafplaatsen 7
   2.6 Conclusie 8
3. Kaders, trends en ontwikkelingen 9
   3.1 Wettelijke kaders 9
   3.2 Landelijke ontwikkelingen en trends 10
   3.3 Lokale ontwikkelingen 12
   3.4 Conclusie 13
4. Ambitie en doelstellingen begraafplaatsen 14
   4.1 Ambitie en doelstellingen 14
   4.2 Hoogen Heuvel 14
   4.3 Begraafplaats Megen 17
5 Beleid 18
   5.1 Capaciteit, grafrusttermijn, ruimen van graven 18
   5.2 Gemeentelijke begraafplaatsen 19
   5.3 Asbestemming 19
   5.4 Begraven op eigen terrein 20
   5.5 Natuurlijk begraven en natuurbegraafplaatsen 20
   5.6 Begraven religieuze doelgroepen 20
   5.7 Sociaal begraven 21
   5.8 Monumentale graven en grafbedekkingen, cultuur-historisch erfgoed 22
   5.9 Crematorium 23
   5.10 Financieel 24

Bijlage 1 Overzicht begraafplaatsen gemeente Oss 25
Bijlage 2 Resultaten enquête burgerpanel 26
Bijlage 3 Prognose benodigde capaciteit begraafplaatsen 29

1. Inleiding

Achtergrond

In de gemeente Oss liggen 33 begraafplaatsen, twee daarvan zijn algemene gemeentelijke begraafplaatsen: Hoogen Heuvel in Oss en de begraafplaats in Megen. Iedere gemeente is verplicht om een algemene begraafplaats te hebben. Dit is een begraafplaats waar iedereen die dat wil, ongeacht achtergrond, geloof en verleden, begraven kan worden. Dit is vastgelegd in de Wet op de lijkbezorging. Begraafplaatsen zijn onderdeel van de groene openbare ruimte. Daarnaast hebben ze een belangrijke maatschappelijke waarde. Het onderhoud en beheer van de gemeentelijke begraafplaatsen wordt door de gemeente bekostigd en uitgevoerd.

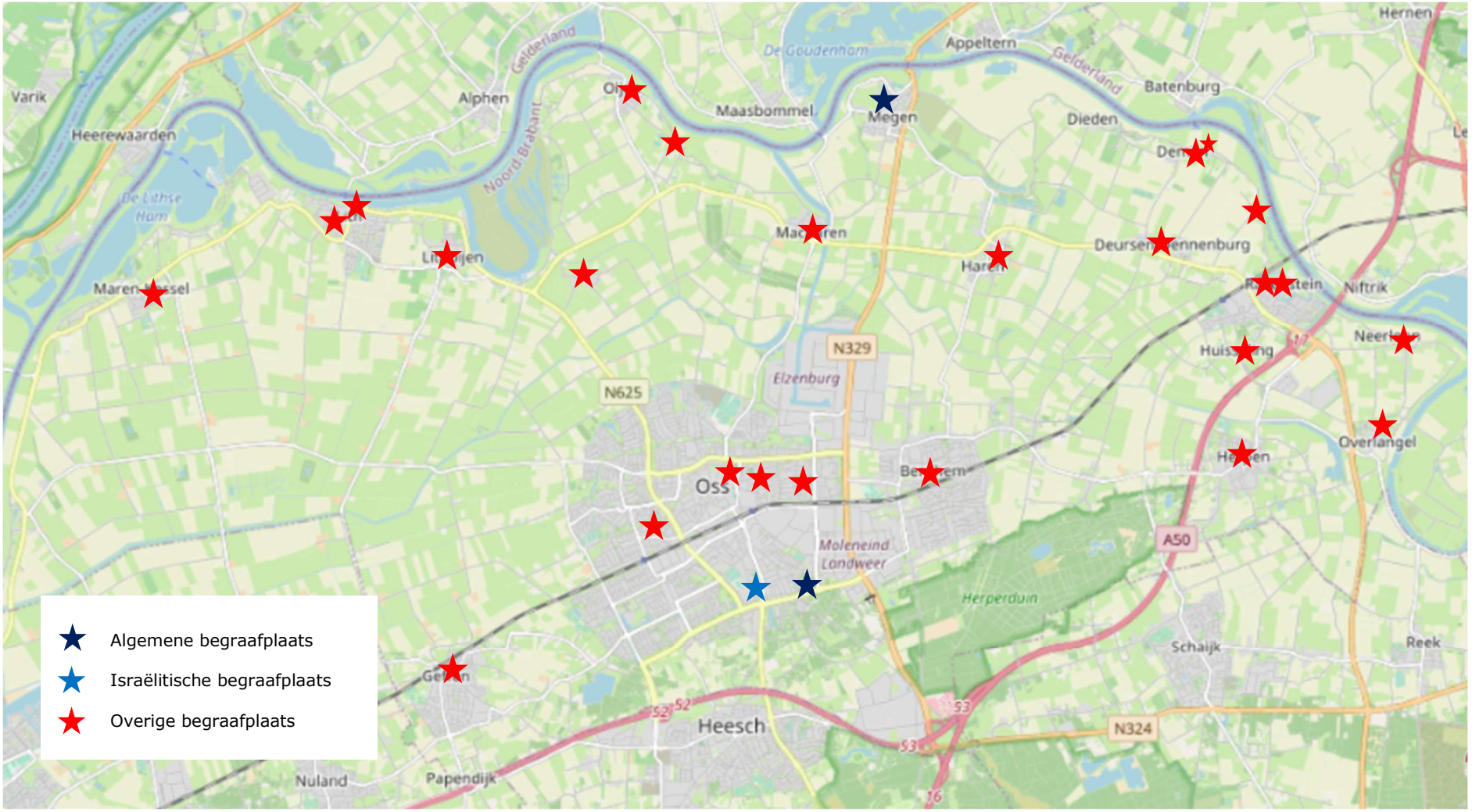
Het huidige begraafplaatsenbeleid van de gemeente Oss is vastgesteld door de gemeenteraad in 2010. Sindsdien spelen er diverse ontwikkelingen, die om actualisatie van de visie en het beleid voor begraven vragen. Zoals demografische ontwikkelingen en andere wensen ten aanzien van begraven. Om goed inzicht te krijgen in ontwikkelingen en behoeften ten aanzien van begraven en cremeren, hebben we een beknopt marktonderzoek laten doen. Daarnaast hebben we via het Burgerpanel inzicht verkregen in de mening van inwoners van de gemeente Oss over onze begraafplaatsen.

Dit beleidsplan geeft de gewenste ontwikkelingsrichtingen voor begraven en gemeentelijke begraafplaatsen in Oss. Deze ontwikkelingsrichtingen vormen de basis voor het beheer en onderhoud en voor de gemeentelijke verordeningen, die voor begraafplaatsen gelden. Deze verordeningen (beheer en gebruik begraafplaats, lijkbezorgingsrechten) worden op basis van dit beleidsplan ook geactualiseerd, evenals het beheerplan voor Megen en de Hoogen Heuvel (inclusief tarieventool). Onderdeel van het beheerplan is ook de financiële vertaling van het beleid.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft de huidige situatie rondom begraven en begraafplaatsen in Oss. We gaan kort in op de huidige capaciteit, de ontwikkeling van het aantal begravingen en asbestemmingen de afgelopen jaren, de mening van inwoners over de begraafplaatsen in Oss en de huidige exploitatie. In hoofdstuk 3 gaan we in op het wettelijke kader, de landelijke trends en ontwikkelingen op het gebied van begraven en de lokale prognoses voor het aantal begravingen en de benodigde capaciteit voor begraven.

Hoofdstuk 4 geeft onze ambities en doelstellingen voor begraafplaatsen weer. We gaan specifiek in op onze visie op de algemene begraafplaatsen Hoogen Heuvel en Megen. In hoofdstuk 5 vertalen we de visie in beleid. Onderwerpen die aan bod komen zijn onder meer de capaciteit op de algemene begraafplaatsen, beleid omtrent begraven op eigen terrein, sociaal begraven, natuur(lijk) en religieus begraven.

Kaart 1 Overzicht nog actieve begraafplaatsen gemeente Oss

2. Huidige situatie

2.1 Begraafplaatsen in Oss

In de gemeente Oss liggen 33 begraafplaatsen (zie kaart 1 en bijlage 1). De twee algemene begraafplaatsen zijn eigendom van de gemeente en worden door de gemeente beheerd en onderhouden. Ook de Israëlitische begraafplaats wordt door de gemeente onderhouden. De andere begraafplaatsen zijn in eigendom en beheer van kerkgemeenschappen (en in een geval particulier). Op de algemene begraafplaats Hoogen Heuvel vinden jaarlijks circa 20 tot 30 begrafenissen (nieuw graf of bijzetting) plaats. Op de algemene begraafplaats in Megen vindt nog maar een enkele keer een begrafenis plaats. Behalve voor een begrafenis, bezoeken mensen de begraafplaats vooral om een graf te bezoeken of om te herdenken.

2.2 Capaciteit algemene begraafplaatsen

Beschikbaarheid graven

Op de begraafplaats Hoogen Heuvel zijn op 1 januari 2023 ongeveer 1.470 graven in gebruik. Er zijn ruim 1.300 graven beschikbaar voor uitgifte. Op het islamitische gedeelte zijn nog 27 van de 52 graven beschikbaar en van de 21 kindergraven zijn er nog zes vrij. Daarnaast zijn op de begraafplaats 35 kelders beschikbaar. Op dit moment is er voldoende ruimte aanwezig om volgens een cyclus te kunnen begraven. Dit betekent dat de graven worden hergebruikt op het moment dat de grafrechten aflopen. Gemiddeld beslaat een begraafcyclus 40 jaar.

Begraafplaats Hoogen Heuvel, vrije veld

Op de begraafplaats Megen zijn op 1 januari 2023 175 graven in gebruik. De beschikbare capaciteit is beperkt, omdat niet alle ruimte gebruikt kan worden. Door de hoge grondwaterstand kan op de begraafplaats alleen enkeldiep worden begraven (in plaats van dubbeldiep). Ook kan op een deel van de begraafplaats niet worden begraven omdat er restanten van een fundering met archeologische waarde in de bodem zijn aangetroffen. Op dit moment is er in Megen nog voldoende ruimte om te voorzien in de (beperkte) vraag.

Beschikbaarheid urnenbijzetting

Op de begraafplaats Hoogen Heuvel kunnen urnen worden bijgezet in een graf, urnengraf of urnenmuur. Per 1 januari 2023 zijn er op de

begraafplaats Hoogen Heuvel 55 plaatsen in een urnenmuur in gebruik en 48 plaatsen beschikbaar. In de urnentuinen zijn 186 plaatsen in gebruik en 137 beschikbaar. Daarnaast is op deze begraafplaats een strooiveld ingericht voor crematie-as. Ook is na toestemming van de beheerder het strooien op de gehele begraafplaats toegestaan, met uitzondering van de graven en de paden. Het is wel toegestaan om as te verstrooien bij of op het graf van een partner.

Hoogen Heuvel, urnenmuur

Op de begraafplaats Megen kunnen urnen worden bijgezet in een graf, urnengraf of urnenmuur. Op dit moment zijn er op de begraafplaats Megen 27 plaatsen in een urnenmuur in gebruik en 12 plaatsen beschikbaar. Er zijn 3 urnengraven in gebruik en 46 urnengraven beschikbaar. Op de begraafplaats in Megen is geen mogelijkheid om as te verstrooien.

2.3 Ontwikkeling begraven en asbestemmingen in Oss tot 2022

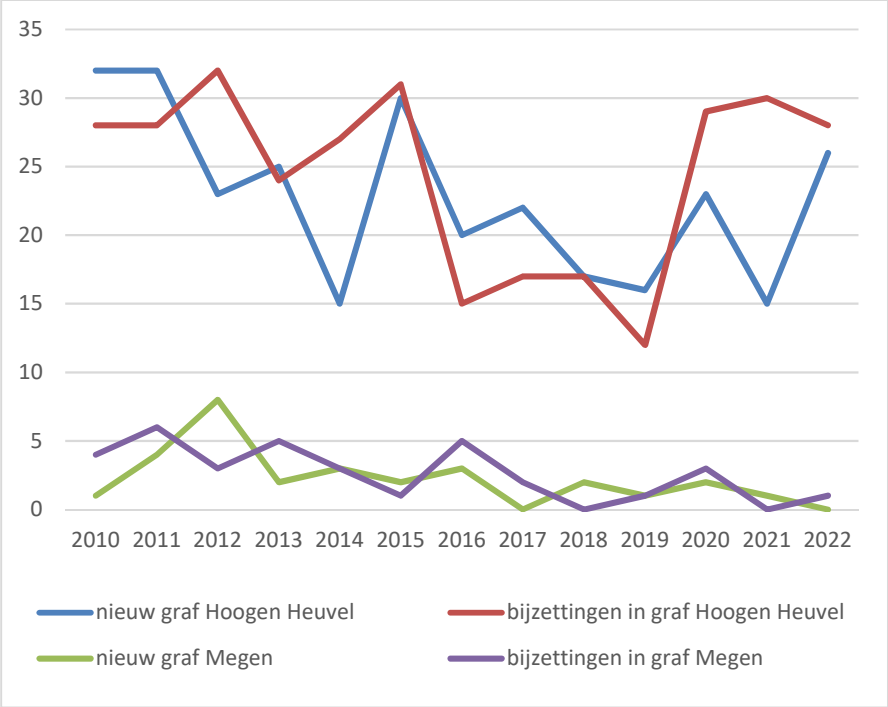
Het aantal inwoners in de gemeente Oss is in de periode 2010-2022 toegenomen met bijna 16.000 inwoners. Dit komt deels door gemeentelijke herindelingen (Lith, Maasdonk). Net als de rest van Nederland is ook in Oss sprake van vergrijzing: het aandeel 65-plussers is tussen 2010 en 2022 toegenomen van 15% naar ruim 20%. Het aantal inwoners van de gemeente dat jaarlijks overlijdt is in deze periode toegenomen.

Bij overlijden geeft de Wet op de lijkbezorging drie mogelijkheden: begraven, cremeren of het lichaam ter beschikking van de wetenschap stellen. Dit laatste komt maar weinig voor. Het crematiepercentage is in Nederland in de periode 2009-2022 toegenomen van 57% naar 67%.

Bij de keuze voor begraven zijn er voor inwoners van de gemeente Oss verschillende mogelijkheden:

- begraven op één van de twee algemene (gemeentelijke) begraafplaatsen;
- begraven op één van de bijzondere begraafplaatsen;
- elders begraven (voor moslims is dit vaak het thuisland, voor anderen een andere plek in Nederland of daarbuiten).

Het aantal overledenen dat op de gemeentelijke begraafplaatsen begraven of bijgezet wordt, wisselt per jaar (zie grafiek 1). Over de hele periode 2010-2022 is sprake van een lichte afname (met een stijging in 2020, vermoedelijk als gevolg van corona).

Grafiek 1: Ontwikkeling aantal begravingen en bijzettingen gemeentelijke begraafplaatsen 2010-2022 (Bron Gemeente Oss)

Over de ontwikkeling van het aantal asbestemmingen (plaatsing in urnentuin of urnenmuur, verstrooiing) worden geen betrouwbare cijfers bijgehouden.

2.4 Mening inwoners (Burgerpanel)

Bezoek begraafplaats gemeente Oss

Om een beeld te krijgen hoe inwoners van de gemeente Oss denken over de begraafplaatsen in Oss hebben we in februari 2023 het Burgerpanel bevraagd. De vragen gingen over de frequentie van bezoek aan een begraafplaats en over de mening over gebruik en inrichting van de begraafplaats, met name Hoogen Heuvel. Een uitgebreid rapport van de resultaten is te vinden in bijlage 2.

Circa 450 personen hebben de enquête ingevuld. Iets meer dan de helft hiervan heeft de afgelopen 5 jaar wel eens een begraafplaats in de gemeente Oss bezocht (o.a Hoogen Heuvel, Eikenboomgaard, begraafplaats in de kleine kernen). De helft van de respondenten die het afgelopen jaar een begraafplaats bezocht, deed dat 1 tot 3 keer. Dertig procent geeft aan meer dan drie keer in het afgelopen jaar naar een begraafplaats te zijn geweest. De belangrijkste reden is het bezoek aan een graf of herdenkingsplek (62%). Bijna 20% geeft aan te zijn gekomen voor een begrafenis of uitvaart.

Begraafplaats Hoogen Heuvel

De mening van respondenten over de inrichting en het gebruik van begraafplaats Hoogen Heuvel loopt uiteen. Bijna de helft geeft een voorkeur aan een waardige en rustige begraafplaats in plaats van een meer toegankelijk wandel- en herinneringspark. Over het behoud van het traditionele ontwerp (strakke paden en grafvelden) en de eenheid in inrichting zijn de meningen verdeeld. Wel kiezen meer respondenten

voor meer diversiteit met ruimte voor persoonlijke invulling van graven (49%) dan voor het vasthouden aan de eenheid met eenvormige grafvelden (28%). Algemene lijn is dat de begraafplaats wel vernieuwd mag worden, maar binnen bestaande kaders en met behoud van de rustige plek.

Bij de inrichting van de begraafplaats zou volgens circa de helft van de respondenten meer ruimte moeten zijn voor natuurlijk (duurzaam) begraven, voor vrije graven (met eigen keus voor vorm en materiaal van grafbedekking) en voor urnen. De behoefte aan meer ruimte voor religieus begraven is kleiner.

Maar liefst 84% van de respondenten geeft aan dat er voldoende bankjes of zitgelegenheden moeten zijn op de begraafplaats. Andere voorzieningen die horen bij een begraafplaats zijn volgens de respondenten een ontvangstruimte/aula, toiletten, watertappunten (inclusief gieters) en afvalbakken (voor groenafval).

Een meerderheid van de respondenten vindt het belangrijk dat er informatie beschikbaar is over de cultuurhistorie van de begraafplaats en over de aanwezige monumenten en bijzondere graven.

Hoogen Heuvel: herdenkingsmonument graven Oude Paterskerkhof

2.5 Exploitatie begraafplaatsen

De gemeente Oss heeft een aantal wettelijke taken op het gebied van lijkbezorging. Hierbij gaat het om de instandhouding van een gemeentelijke begraafplaats en de taken op het gebied van sociaal begraven. Deze verplichtingen hebben ook financiële gevolgen. In het beheerplan begraafplaatsen worden de financiële consequenties van de inrichting, het beheer en onderhoud en het begraven verder toegelicht

en nader uitgewerkt. Het beheerplan wordt vierjaarlijks geëvalueerd en indien nodig bijgesteld. De financiële doorrekening vindt jaarlijks plaats. Op bijzondere begraafplaatsen zijn de beheerders van die begraafplaatsen verantwoordelijk voor de financiële huishouding. De gemeente Oss speelt daar geen rol bij.

Tarieven
Een gemeente bepaalt zelf de tarieven voor grafrechten. Deze zijn vastgelegd in de Verordening lijkbezorgingsrechten. De tarieven verschillen sterk per gemeente in Nederland. De tarieven op de algemene begraafplaatsen in Oss zijn vergelijkbaar met die in de omliggende gemeenten.

Exploitatie
Op dit moment is begraven niet kostendekkend voor de gemeente. Jaarlijks is een structurele bijdrage vanuit de algemene middelen nodig. De begraafplaatsen genereren op dit moment inkomsten door (her)begravingen, plaatsing of begraving van een urn of asverstrooiing. We constateren een daling van het aantal begravingen en verlengingen, dit zorgt voor een afname van de inkomsten.

De gemeente maakt kosten voor het beheer en dagelijks onderhoud van de begraafplaatsen, zowel voor het park/buitenruimte als de gebouwen. Het betreft de algemene begraafplaatsen Hoogen Heuvel en Megen en de Israëlitische begraafplaats. Voor het onderhoud van de begraafplaatsen gaan we uit van kwaliteitsniveau 'goed', omdat we vinden dat een goed onderhouden begraafplaats bijdraagt aan de gewenste sfeer, die bijdraagt aan het respect voor de overledene. De bijzondere inrichting van met name Hoogen Heuvel met laanstructuren, hagen en diverse bijzondere bomen en opstallen, zorgen voor relatief hoge onderhoudskosten. Ook zijn er kosten voor "sociaal begraven". Het betreft begravingen van personen, waarvan er geen nabestaanden bekend zijn of de nabestaanden de begrafenis niet op zich kunnen of willen nemen. We zien de afgelopen jaren een toename van het aantal sociale begrafenissen.

2.6 Conclusie

In de gemeente Oss zijn in totaal 33 begraafplaatsen. De begraafplaatsen worden door inwoners bezocht om te begraven, maar ook om te herdenken of een graf te bezoeken. De inrichting en beleving van de begraafplaatsen (rustig, waardig) past daarbij. Twee van de begraafplaatsen zijn algemene begraafplaatsen, waar de gemeente verantwoordelijk voor is. Dit zijn de Hoogen Heuvel in Oss en de begraafplaats in Megen. Op beide begraafplaatsen zijn nog graven beschikbaar. Ook is er nog ruimte voor het plaatsen van urnen. We zien de afgelopen jaren dat het aantal begravingen afneemt. Dit betekent onder meer dat de inkomsten dalen. De kosten voor beheer en onderhoud en voor sociaal begraven nemen niet af. Dit betekent dat de exploitatie van de begraafplaatsen niet kostendekkend is.

3. Kaders, trends en ontwikkelingen

3.1 Wettelijke kaders

Wet op de lijkbezorging
In de Wet op de lijkbezorging (Wlb) staat hoe in Nederland met overleden personen moet worden omgegaan. Deze wet geeft de voorwaarden voor het begraven of cremeren van overledenen. Ook stelt deze wet eisen aan begraafplaatsen. De gemeente heeft een zorgplicht en een vergunningverlenende bevoegdheid met betrekking tot begraven en cremeren. De Wet op de lijkbezorging vormt het uitgangspunt voor het begraafplaatsenbeleid.

De gemeente heeft in het kader van de Wet op de lijkbezorging de taak om te voorzien in een algemene begraafplaats waar overledenen ongeacht achtergrond en religie dagelijks, met uitzondering van zondagen en algemeen erkende feestdagen, gedurende redelijke tijden begraven kunnen worden. Daarnaast kunnen bijzondere begraafplaatsen worden aangelegd en in stand gehouden door een kerkgenootschap, een privaatrechtelijke rechtspersoon of een natuurlijk persoon. Een kerkgenootschap kan ook aan de gemeente verzoeken een deel van een gemeentelijke begraafplaats ter beschikking te stellen.

In de Wet op de lijkbezorging staat welke zorg de houder van de begraafplaats moet verlenen op het gebied van lijkbezorging en welke procedures moeten worden doorlopen na overlijden. Ook staan in de Wet op de lijkbezorging de eisen beschreven waaraan een begraafplaats moet voldoen. In de Wet zijn bepalingen opgenomen over lijkschouwing en identificatie, het verlof tot begraven en crematie, bijzondere en gemeentelijke begraafplaatsen en sluiting en opheffing van begraafplaatsen. Wettelijk is vastgelegd dat de begraven persoon (of de as) geregistreerd moet worden. Hiervoor dient de houder van een begraafplaats een register bij te houden.

Verder geldt dat de nabestaanden moeten zorgen voor de lijkbezorging van een overledene door begraven of cremeren. Als nabestaanden hier niet voor zorgen dan is de burgemeester van de gemeente waar de overledene zich bevindt verantwoordelijk voor de lijkbezorging van de overledene (sociaal begraven).

Overledenen moeten volgens de wet worden begraven of gecremeerd. De wet geeft aan op welke wijze dat moet gebeuren. De wet bepaalt dat begraving moet plaatsvinden op een begraafplaats. Een graf moet minimaal 10 jaar bestaan. Het recht op een graf kan op verzoek van de rechthebbende, verlengd worden. Hierbij geldt geen beperking van het aantal verlengingen. De gemeente dient grond voor een begraafplaats aan te wijzen en als zodanig te bestemmen.

Individuele nabestaanden mogen as overal verstrooien. Zij moeten dan wel toestemming hebben van de grondeigenaar (ook als dit een overheid is). De gemeente kan deze incidentele asverstrooiing (voor delen van de gemeente) verbieden via de Algemene Plaatselijke Verordening.
De gemeente moet een vergunning verlenen voor locaties waar de houder van een crematorium, of de houder van een plaats van bijzetting permanent as wil verstrooien. De gemeente moet op basis van de Wet

op de lijkbezorging een vergunning verlenen voor het vestigen of uitbreiden van een crematorium.

Een begraafplaats kan worden gesloten. Burgemeester en wethouders kunnen dit voor een algemene begraafplaats besluiten. Burgemeester en wethouders kunnen een begraafplaats gesloten verklaren als er tien jaar lang geen begravingen hebben plaatsgevonden. Na sluiting van een begraafplaats moet deze nog 20 jaar onaangeroerd blijven liggen. Een begraafplaats houdt op een begraafplaats te zijn als de grond die bestemming heeft verloren en er zich geen graven meer bevinden.

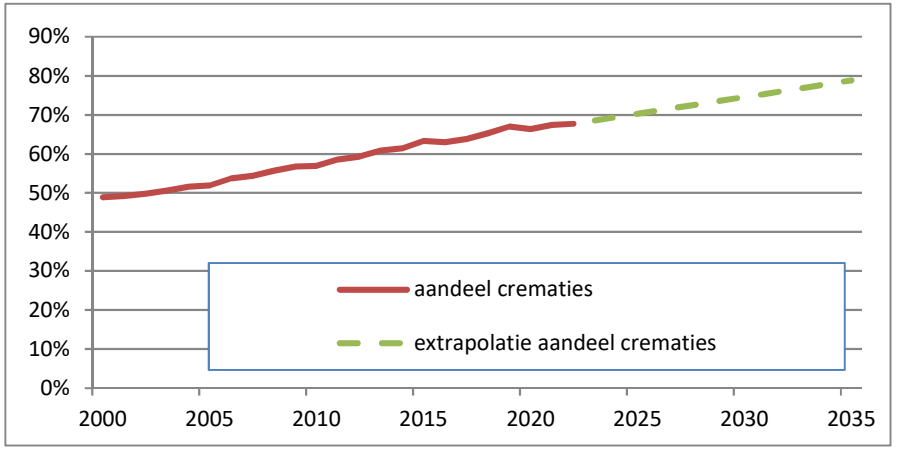
Verordeningen gemeente Oss

De gemeente Oss heeft de wettelijke kaders vastgelegd in twee verordeningen: de Verordening beheer en gebruik begraafplaats (2011) en de Verordening op de heffing en invordering van lijkbezorgingsrechten (2016). In de eerste verordening worden regels gesteld met betrekking tot onder andere beheer, openstelling, typen graven en grafbedekkingen op de gemeentelijke begraafplaatsen. In de tweede verordening staan onder meer de tarieven voor grafrechten. Beide verordeningen worden ook in 2023 geactualiseerd.

3.2 Landelijke ontwikkelingen en trends

Begraven of cremeren

In Nederland kiezen steeds meer mensen voor cremeren in plaats van begraven. In 2022 werd 67% van de overledenen gecremeerd. De verwachting is dat dit percentage verder zal stijgen. Als de huidige ontwikkeling zich op dezelfde manier doorzet kan het percentage crematies toenemen tot bijna 80% in 2035.

Grafiek 2: Landelijke ontwikkeling en prognose aandeel crematies, situatie per 1-1-2023 (Bron gegevens 2000-2022: CBS en Landelijke Vereniging van Crematoria)

De keuze voor begraven heeft meestal te maken met geloofsovertuiging of historie, waarbij het traditie is om te begraven (in een familie of kennissenkring). Daarnaast vinden mensen die kiezen voor begraven het vaak belangrijk dat er een plek is voor nabestaanden waar ze naartoe kunnen om te gedenken. Redenen om te kiezen voor cremeren zijn kosten (cremeren is veelal goedkoper dan begraven), ontzorgen (er is geen fysieke plek die onderhouden of bezocht hoeft te worden) en de uitvaartdienst (crematoria hebben vaak betere en meer faciliteiten dan op een begraafplaats).

Behoefte aan keuzevrijheid en persoonlijk afscheid
Het aantal traditionele (standaard) begravingen neemt af. Redenen hiervoor zijn de hoge kosten van een graf, de sfeer en de strikte regels waardoor geen maatwerk mogelijk is. Mensen hebben behoefte aan keuzevrijheid, bijvoorbeeld als het gaat om de invulling van de uitvaart, het soort kist, en de afmetingen en vorm van de graven en gedenktekens.

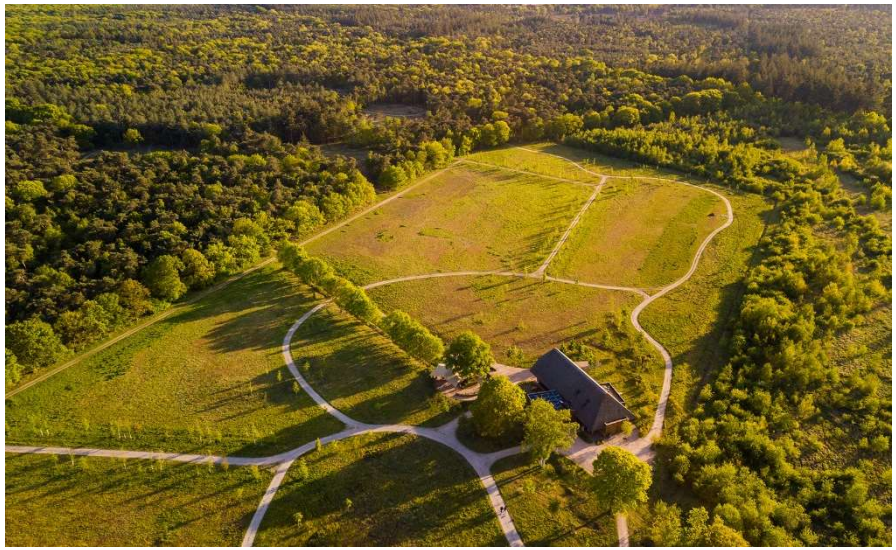
Zo is er meer aandacht voor 'het vieren van het leven' bij het afscheid, willen mensen een persoonlijke kist, bijvoorbeeld beschilderd door nabestaanden en is er meer aandacht voor sfeer, muziek en catering bij een afscheid. Dit stelt ook eisen aan de locatie van de plechtigheid. Tegenwoordig wordt ook niet altijd een uitvaartondernemer ingeschakeld, soms regelt de familie de hele uitvaart zelf.

Ook voor het graf zelf is er meer behoefte aan een persoonlijke invulling. Dit vraagt meer vrijheid in ontwerp en materiaalkeuze van grafstenen en graven. Zo zien we bijvoorbeeld dat de vraag naar bovengronds begraven (grafhuisjes) toeneemt. In Nederland wonen (en overlijden) mensen uit allerlei landen en met allerlei achtergronden en culturen. Een deel daarvan hecht aan graven met eigen symbolen of vormen of hebben eigen regels met betrekking tot de ligging van het graf (zoals bij islamitische begraven). Met de toename van het aantal crematies neemt ook de vraag naar urnengraven of plekken voor asverstrooiing toe.

Tenslotte zijn er groepen, die hechten aan een langere of zelfs eeuwigdurende grafrust, wat in Nederland zelden mogelijk is. Dit geldt onder meer voor joden en moslims. Nederlanders van Turkse of Marokkaanse afkomst worden nu nog vaak in het land van herkomst begraven. Naar verwachting zullen de komende generaties steeds vaker kiezen voor een graf in Nederland. Traditionele begraafplaatsen bieden weinig mogelijkheden voor specifieke wensen, bijvoorbeeld de eeuwigdurende grafrust.

Duurzaam en natuur(lijk) begraven
Natuurbegraven is in opkomst. Dit gebeurt vaak op speciale natuurbegraafplaatsen. Hier worden graven vaak voor onbepaalde tijd uitgegeven en er zijn alleen vergankelijke grafmonumenten. Mensen kiezen voor natuurbegraven om een bijdrage te leveren aan de instandhouding van de natuur, omdat men zich niet thuis voelt op een traditionele begraafplaats maar toch begraven wil worden, om de zorg voor een graf niet achter te laten aan de nabestaanden of om zeker te zijn van eeuwige grafrust.

Een andere trend is duurzaam of natuurlijk begraven. Dit betekent onder meer dat mensen kiezen voor hernieuwbare grondstoffen voor de kist en het grafmonument (bijvoorbeeld hout, zwerfkeien of hergebruik van een grafsteen). Het verschil met natuurbegraven is dat in dit geval geen sprake is van graven voor onbepaalde tijd.

Natuurbegraafplaats Maashorst (bron: I. Roelofsen, www.twycer.nl)

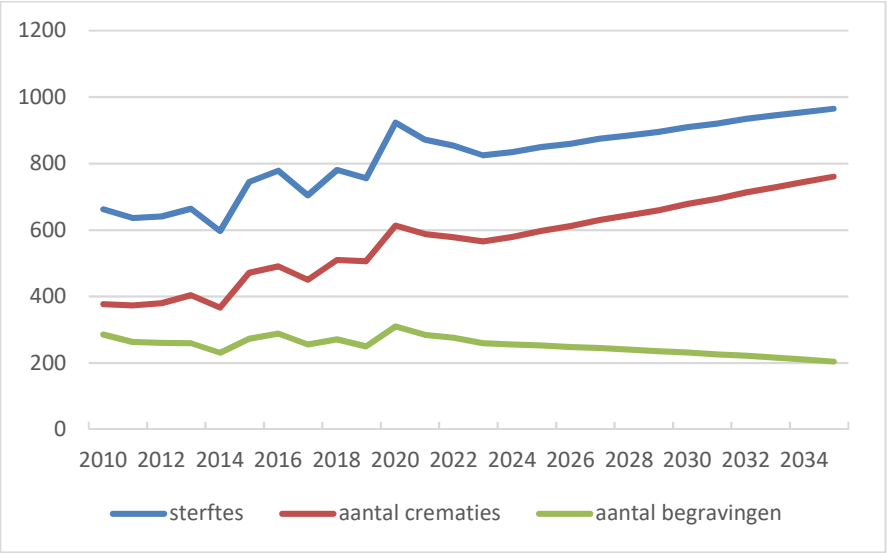
Nieuwe vormen van lijkbezorging

Tenslotte is er de verwachting dat op termijn andere vormen van lijkbezorging zullen ontstaan. De Gezondheidsraad heeft in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken een beoordelingskader opgesteld waaraan nieuwe technieken van lijkbezorging moeten voldoen (veiligheid, waardigheid, duurzaamheid). De belangrijkste nieuwe techniek, resomeren (chemisch proces waarbij het lichaam wordt ontbonden in een vloeistof), voldoet volgens de raad aan de gestelde voorwaarden. Om deze techniek in Nederland mogelijk te maken, is een wijziging van de Wet op de lijkbezorging nodig. Het wetsvoorstel dat dit moet regelen, wordt op zijn vroegst begin 2024 bij de Tweede Kamer ingediend, De vraag is of en in welke mate nieuwe vormen van lijkbezorging begraven en cremeren gaan vervangen.

3.3 Lokale ontwikkelingen

Ontwikkeling aantal begravingen in Oss

Er worden in Oss geen cijfers bijgehouden welk aandeel van de overleden inwoners van de gemeente Oss wordt begraven. Daarbij komt dat niet alle inwoners, die kiezen voor begraven, op een gemeentelijke begraafplaats in Oss wordt begraven. Een deel van de overleden inwoners van Oss kiest voor een bijzondere begraafplaats of zal buiten Oss worden begraven. Omgekeerd worden ook niet-inwoners van de gemeente Oss binnen de gemeente Oss begraven. Het is daarom moeilijk om een realistische schatting van de benodigde begraaf-capaciteit voor de begraafplaatsen in de gemeente Oss te maken.

Grafiek 3 Aantal en prognoses van sterftes, crematies en begravingen in gemeente Oss 2010-2035

Voor de gemeente Oss wordt een toename van de bevolking verwacht tot circa 102.000 inwoners in 2035. In combinatie met de verwachte vergrijzing, stijgt het aantal sterfgevallen de komende jaren. Naar verwachting daalt het aandeel begravingen, in navolging van de landelijke trend. Per saldo verwachten we dat in Oss het aantal begravingen de komende 20 jaar iets afneemt (richting 200 per jaar in 2035).

Benodigde capaciteit algemene begraafplaatsen
Voor de twee gemeentelijke begraafplaatsen is op basis van beschikbare gegevens een prognose gemaakt van de benodigde begraafcapaciteit (zie bijlage 3). Uit de berekeningen komt naar voren dat in de periode tot en met 2035 op de gemeentelijke begraafplaats Hoogen Heuvel circa 220 mensen worden begraven. Het aantal bijzettingen in een bestaand graf wordt geschat op ruim 240. Dit betekent dat er tot en met 2035 op de Hoogen Heuvel voldoende ruimte is om te kunnen begraven.

Uit de berekeningen komt naar voren dat in de periode tot en met 2035 op de gemeentelijke begraafplaats Megen bijna 25 mensen worden begraven. Circa de helft van deze begravingen zijn bijzettingen in een bestaand dubbel graf. Dit betekent dat er tot en met 2035 ook in Megen voldoende ruimte is om te kunnen begraven.

Naast capaciteit voor begraven is er ook ruimte nodig voor asbestemming (urnengraven, urnenmuur, verstrooiingsveld). Er zijn geen betrouwbare prognoses voor asbestemming. Op beide begraafplaatsen is nog capaciteit beschikbaar. Mogelijk (gelet op de trends) is er op termijn extra capaciteit voor asbestemming nodig.

3.4 Conclusie

Overledenen moeten volgens de Wet op de lijkbezorging worden begraven of gecremeerd. Begraving moet plaatsvinden op een begraafplaats. Iedere gemeente is verplicht om een algemene begraafplaats te hebben. Dit is een begraafplaats waar iedereen die dat wil, ongeacht achtergrond, geloof en verleden, begraven kan worden. We zien landelijk, en in ook Oss, het aandeel begravingen afnemen. Steeds vaker kiezen mensen voor cremeren. Volgens de prognoses is er op de algemene begraafplaatsen in Oss tot 2035 voldoende capaciteit (te maken) voor begraven en asbestemming.

4. Ambitie en doelstellingen begraafplaatsen

4.1 Ambitie en doelstellingen

Begraafplaatsen vervullen een belangrijke maatschappelijke functie. Het zijn plekken om te begraven, voor asbestemmingen en om te herdenken. Begraafplaatsen maken deel uit van onze leefomgeving en gemeenschap. Begraafplaats Hoogen Heuvel is een bijzondere, cultuur-historisch waardevolle plek. De groene inrichting maakt dat deze plek een rol kan spelen bij de opgaven rondom klimaatverandering en biodiversiteit (groene en koele plek in de stad).

We vinden het belangrijk dat onze gemeentelijke begraafplaatsen toekomstbestendig zijn, door ruimte te bieden aan veranderende inzichten en wensen ten aanzien van lijkbezorging en afscheid nemen. We willen dat de begraafplaatsen plekken zijn die gewaardeerd en bezocht worden. Dit vraagt om goed functionerende en kwalitatief hoogwaardige voorzieningen, die aansluiten bij de wensen en behoeften van onze inwoners.

De hoofddoelstelling ten aanzien van de algemene begraafplaatsen is: *"Het bieden van voldoende capaciteit en mogelijkheden voor begravingen en asbestemmingen (urnen plaatsen, asverstrooiing) voor iedereen, ongeacht levensovertuiging, culturele achtergrond, gender, leeftijd of inkomen".*

Nevendoelstellingen zijn:

- Het bieden van een goede dienstverlening en passende faciliteiten voor nabestaanden en bezoekers.
- Het bieden van een waardige en aangename plek voor nabestaanden en overige bezoekers aan de begraafplaats.
- Het waarderen en zichtbaar maken van de cultuurhistorische, maatschappelijke en natuurwaarden op de begraafplaats.
- Het bieden van een goed onderhouden begraafplaats met een sfeer, die bijdraagt aan het respect voor de overledene en die inspeelt op de gevolgen van klimaatverandering.

Voor de algemene begraafplaatsen betekent dit dat iedereen welkom is en dat wordt ingespeeld op de (nieuwe) behoeften van inwoners om afscheid te nemen, te herdenken en in rust te ontmoeten. De faciliteiten passen bij het gebruik en de begraafplaatsen worden goed onderhouden. De inrichting en uitstraling van de begraafplaats en gebouwen passen bij de functie en omgeving. De dienstverlening is goed en de tarieven zijn acceptabel voor de inwoners.

4.2 Hoogen Heuvel

Begraafplaats Hoogen Heuvel ligt in het zuiden van de stad Oss. De begraafplaats wordt aan de oost- en zuidzijde begrensd door de hoofdwegen Kantsingel en Julianasingel. Aan de noord- en westzijde grenst de begraafplaats aan de achtertuinen van de Hoogheuvelstraat en de Lindenstraat. De entree is aan de Lindenlaan, in het verlengde van de Wilgenstraat.

Voldoende ruimte voor begraven en asbestemming

Uit de prognoseberekeningen blijkt dat het begraven voor de komende 15 tot 30 jaar binnen de begrenzing van de begraafplaats Hoogen Heuvel kan plaatsvinden. Om de ruimte op de gemeentelijke begraafplaats nu en in de toekomst zo goed mogelijk te benutten, zullen graven individueel worden geruimd na afloop van de grafrechten.

Er is behoefte aan andere vormen van begraven, zoals natuurlijk (duurzaam) begraven of een meer persoonlijke invulling van het graf. Ook de behoefte aan het bijzetten van urnen in een graf, urnenmuur of urnengraf zal toenemen, zeker als er een crematorium in Oss komt. Daarom is het belangrijk voldoende fysieke ruimte op de begraafplaats te behouden/reserveren om in te spelen op dergelijke nieuwe ontwikkelingen. Het nog niet in gebruik genomen (bos)gedeelte van de begraafplaats biedt kansen om ruimte te bieden aan duurzaam begraven en/of vrije graven. Door (gedeeltelijke) herschikking op de bestaande begraafplaats kan bovendien ruimte gevonden worden voor uitbreiding van de urnentuin of urnenmuur.

Verwacht wordt dat het aantal verstrooiingen op Hoogen Heuvel toeneemt. Door het intensiever gebruik neemt de bodemkwaliteit van het strooiveld af. De bodemkwaliteit van het strooiveld moet periodiek worden onderzocht. Om de milieudruk op het huidige strooiveld te verminderen richten we een nieuw strooiveld in. De archeologisch waardevolle landweer op de begraafplaats is hiervoor een optie.

Behoud cultuurhistorische waarden

De Hoogen Heuvel is de enige begraafplaats in Nederland die is ontworpen volgens de Bossche Schoolarchitectuur [1]. Kenmerken zijn de natuurlijke, parkachtige uitstraling, de statige entree met bebouwing aan beide zijden van de toegangsweg (hoofdas) en de strakke inrichting met kamers met gelijkvormige grafstenen, van elkaar gescheiden door (hoge) hagen. De strakke structuur van kamers en de groene omzoming zijn uniek en bepalen de sfeer van het begraafpark. De hele begraafplaats, inclusief gebouwen, is benoemd als cultuurhistorisch waardevolle plek. Uitgangspunt is het behoud van deze waarden. Dit betekent dus dat we de bestaande inrichting van strakke paden en eenvormige grafvelden behouden. Aan de randen van de begraafplaats is ruimte voor een aangepaste (meer vrije) inrichting, bijvoorbeeld voor duurzaam begraven. Het behoud en beschermen van de cultuur-historische waarden vraagt gemeentelijke investeringen in onderhoud en beheer. In het beheerplan wordt dit nader uitgewerkt.

Op een aantal plekken wijkt de inrichting af: er zijn kamers waarin de keuze van grafbedekking vrij is (vrije veld), er zijn grafhuisjes en afzonderlijke kamers voor islamitische graven, kindergraven en urnengraven. Aan de noordzijde ligt een overblijfsel van een landweer. Deze landweer is cultuurhistorisch en archeologisch waardevol. Door deze archeologische waarde mag er in de landweer niet zomaar worden gegraven.

[1] De begraafplaats Hoogen Heuvel is ontworpen door de bekende Bossche Schoolarchitect Jan de Jong.

Hoogen Heuvel: strakke inrichting met kamers met gelijkvormige grafstenen

Groene inrichting met meer aandacht voor klimaat en biodiversiteit
De begraafplaats is een relatief grote groene plek in de stad. Daarom kan het een belangrijke functie vervullen in het kader van klimaatadaptatie: groen biedt verkoeling en ruimte voor waterberging. We willen de groene inrichting van de begraafplaats behouden. Bij de inrichting en het beheer zijn de opgaven voor klimaat en biodiversiteit leidend. Te denken valt aan ecologisch beheer, aandacht voor hittestress en waterberging, en andere beplanting. Hiervoor zijn voldoende ontwikkelingsmogelijkheden, zonder dat de aanwezige cultuurhistorische waarden worden verstoord. In het beheerplan werken we verder uit wat dit betekent voor de inrichting en beplanting op de begraafplaats. Het streven hierbij is om de kosten voor onderhoud en beheer te beperken.

Waardige en aangename plek voor nabestaanden en bezoekers
De begraafplaats is en blijft in de eerste plaats een plek om in rust te begraven en te gedenken. De faciliteiten op de begraafplaats zijn sober, maar voldoende en passend bij deze hoofdfunctie. Dit betekent dat er voldoende plekken zijn om te zitten (bankjes), voldoende watertappunten en tuingereedschap voor het onderhouden van de graven zijn en er een openbaar toilet is.

De begraafplaats kan naast de hoofdfunctie, meer dan nu, een parkachtige functie vervullen voor buurtbewoners of andere bezoekers. Hiervoor verkennen we de mogelijkheden om een verbinding of extra (voetgangers)toegang te maken aan de noordzijde van de begraafplaats. De ruime opzet biedt kansen om een meer toegankelijk wandelpark te maken, met behoud van de rustige, statige sfeer die past bij een begraafplaats. Door bijvoorbeeld informatiepanelen te plaatsen over de architectuur van het park en de bebouwing, over de bijzondere graven, of over de archeologische waarden, willen we bezoekers verhalen vertellen over de geschiedenis van Oss en deze plek in het bijzonder (zie ook de uitgangspunten van de Erfgoedvisie Oss 2021).

Nieuwe functie en verduurzaming bebouwing
De bebouwing in de stijl van de Bossche School zorgt voor een statige, evenwichtige entree van de begraafplaats. Vanuit ruimtelijk en cultuurhistorisch oogpunt is het gewenst dat de bebouwing behouden blijft. In 2023 worden de gebouwen aangemerkt als gemeentelijke monumenten (zie ook paragraaf 5.8).

Hoogen Heuvel: aulagebouw

De bedrijfsruimte aan de ene zijde is in gebruik, maar de aula verkeert in slechte staat en wordt niet of nauwelijks gebruikt. Er wordt momenteel minimaal onderhoud uitgevoerd door vastgoedbeheer. We streven ernaar het gebouw weer een functie te geven, die past bij het gebruik van de begraafplaats en die bijdraagt aan de kwaliteit van het geheel. Door het gebouw weer een functie te geven, kunnen bovendien inkomsten gegenereerd worden. Te denken valt aan een columbarium (urnenmuur) of een ontvangstruimte, die gebruikt kan worden voor kleine bijeenkomsten of herdenkingen. De haalbaarheid en wenselijkheid van een nieuwe invulling van de voormalige aula gaan we onderzoeken. Hierbij nemen we ook de verduurzaming en de onderhoudskosten van het bijzondere gebouwenensemble mee.

4.3 Begraafplaats Megen

De algemene begraafplaats Megen ligt aan de Clarastraat, ingeklemd tussen de bebouwing aan de Schoolstraat en de Verlengde Torenstraat en het complex van het clarissenklooster.

Capaciteit begraven en asbestemming
Uit de berekeningen komt naar voren dat in de periode tot en met 2035 in Megen voldoende ruimte is om te kunnen begraven. Er is op dit moment weinig ruimte voor uitbreiding van de capaciteit. De beperkte begraafcapaciteit wordt veroorzaakt door de hoge grondwaterstand. Hierdoor kan op de begraafplaats alleen enkeldiep worden begraven. Ook kan op een deel van de begraafplaats niet worden begraven omdat er restanten van een fundering in de bodem zijn aangetroffen. Deze fundering heeft archeologische waarde. Als op termijn de beschikbare capaciteit toch onvoldoende blijkt, moet gezocht worden naar mogelijke herindeling of uitbreiding van de begraafplaats.

Ruimtelijke structuur, cultuurhistorie
De begraafplaats vormt een ensemble binnen het beschermd stadsgezicht van Megen. Dit betekent dat de karakteristieke structuur en ruimtelijke kwaliteit van Megen (en ook van de begraafplaats) moet worden beschermd en ontwikkeld. Bij nieuwe ontwikkelingen moet rekening worden gehouden met de aanwezige kwaliteiten, zoals de muur (gedeeltelijk) rond de begraafplaats. Op de begraafplaats liggen drie rijksmonumentale graven.

5 Beleid

5.1 Capaciteit, grafrusttermijn, ruimen van graven

Het is belangrijk dat er op begraafplaatsen voldoende ruimte is om te begraven (begraafcapaciteit). Deze begraafcapaciteit ontstaat door inbreiden en/of door uitbreiden. Inbreiden van een begraafplaats kan bijvoorbeeld door het herschikken van graven. Ook het uitbreiden van grafvelden binnen de begrenzing van de begraafplaats valt onder inbreiden. Dit zijn keuzen die een begraafplaatsbeheerder (parochie, gemeente etc.) zelf maakt. Voor uitbreiding van de begraafplaats buiten de bestemde begraafplaats is toestemming en medewerking van de gemeente nodig. De gemeente moet voor een uitbreiding het bestemmingsplan herzien. De gemeente werkt alleen mee aan de uitbreiding van een begraafplaats als ruimen en inbreiden op de betreffende begraafplaats niet mogelijk is.

In veel gevallen is in- of uitbreiden niet nodig als er tijdig wordt geruimd. Een graf wordt geruimd nadat de grafrechten zijn verlopen. Hierdoor komt ruimte beschikbaar en kan er opnieuw begraven worden. Zonder ruimingen raakt iedere begraafplaats op den duur vol. Op Hoogen Heuvel bieden we bij het ruimen van graven de optie om restanten te bewaren in een verzamelgrafkelder.

Binnen de gemeente Oss geven we grafrechten uit voor bepaalde tijd. De eerste termijn is de wettelijke 20 jaar, bij verlenging is er een keuze tussen verlengen voor 5 of 10 jaar. Op een aantal begraafplaatsen zijn graven waarvan de rechten zijn afgekocht voor onbepaalde tijd.

Begraafplaats Megen

Op sommige plekken zijn de nabestaanden niet meer te achterhalen. Grafrechten kunnen worden beëindigd als een graf sterk verwaarloosd is. Vervolgens kan het graf geruimd worden, mits de ruiming gedurende een jaar bekend wordt gemaakt bij het betreffende graf.

5.2 Gemeentelijke begraafplaatsen

Volgens de Wet op de lijkbezorging moet de gemeente voor een begraafmogelijkheid voor haar inwoners zorgen. In de gemeente Oss liggen twee gemeentelijke begraafplaatsen. Dit zijn de algemene begraafplaatsen Hoogen Heuvel in Oss en Clarastraat in Megen. In hoofdstuk vier is zijn de ambitie en doelstellingen voor deze twee begraafplaatsen geschetst. Hoofddoelstelling is het bieden van voldoende capaciteit voor begraven en asbestemming. Daarnaast meer specifiek is het beleid voor de Hoogen Heuvel gericht op behoud van het groene herdenkingspark, waarbij we ruimte bieden om in te spelen op trends en ontwikkelingen. Op de begraafplaats Megen zetten we in op behoud van karakteristieke structuur en ruimtelijke kwaliteit.

Het beheer en de inrichting van de gemeentelijke begraafplaatsen wordt vastgelegd in een beheerplan. Dit beheerplan actualiseren we periodiek. In dit beheerplan werken we uit hoe we inspelen op de veranderende behoeften ten aanzien van begraven en asverstrooiing (meer ruimte voor vrije velden of duurzaam begraven), hoe we de cultuurhistorische waarden van het park en de gebouwen kunnen versterken, hoe we de biodiversiteit kunnen verbeteren, en hoe we het park klimaatadaptief kunnen inrichten en ecologisch kunnen beheren.

5.3 Asbestemming

Er zijn verschillende bestemmingsmogelijkheden voor crematie-as[2], zoals bijzetten in of op een (urnen)graf, in een urnenmuur of verstrooien. Volgens de Wet op de lijkbezorging is het verstrooien van as alleen toegestaan op een terrein dat hiervoor bestemd is of in open zee. Een permanent strooiveld mag alleen in gebruik worden genomen als het college van burgemeester en wethouders daarvoor een vergunning heeft verleend. Binnen de gemeente Oss is op begraafplaats Hoogen Heuvel een strooiveld in gebruik voor crematie-as[3]. Daarnaast is na toestemming van de beheerder strooien op de gehele begraafplaats toegestaan, met uitzondering van andermans graven en van de paden. Het structureel verstrooien van crematie-as op andere locaties in de gemeente is niet toegestaan.

[2] Crematie-as is de as die achterblijft in de oven na een crematie.

[3] Crematie-as bestaat voor het grootste deel uit calcium- en fosforhoudende verbindingen en bevat ook zware metalen zoals koper, chroom, nikkel en zink. Crematie-as bevat stoffen die milieubelastend zijn. Om te voorkomen dat een permanent strooiveld ontoelaatbaar verontreinigd wordt, moet de bodem van een strooiveld regelmatig gecontroleerd worden.

5.4 Begraven op eigen terrein

De individualisering van de begraafwensen leidt tot een landelijke toename van het aantal verzoeken om op eigen terrein te worden begraven. Zoals in de Wet op de lijkbezorging staat moet een overledene begraven worden op een begraafplaats. De gemeenteraad bepaalt waar een begraafplaats wordt toegestaan. Men mag dus niet zelf een plekje kiezen voor de overledene(n).

Een graf zorgt voor langdurig gevoelig ruimtebeslag van de grond en zijn omgeving. Door de wettelijke termijn van grafrust van 10 jaar legt een graf langdurig beslag op de gebruiksmogelijkheden van de grond. Dit betekent dat de ruimtelijke gebruiksmogelijkheden van de omgeving van het graf langdurig worden beperkt. Daarnaast spelen ook de gevoelens van direct omwonenden een rol. Ook mogelijke verontreinigingen vanuit het graf kunnen zich via het grondwater naar de omgeving verspreiden. Door het gevoelige ruimtebeslag en de milieubelasting werkt de gemeente Oss in principe niet mee aan dit soort verzoeken. Binnen de gemeente Oss is een voldoende gedifferentieerd aanbod van begraafmogelijkheden aanwezig.

5.5 Natuurlijk begraven en natuurbegraafplaatsen

We zien landelijk een toenemende vraag naar natuurbegraven en duurzaam (natuurlijk) begraven. In onze regio voorziet de natuurbegraafplaats Maashorst in deze behoefte. Hier kan men begraven worden in een natuurgraf met eeuwigdurende grafrust. Een natuurgraf is onderdeel van de natuur, wat onder meer inhoudt dat het slechts gemarkeerd wordt met een houten gedenkteken.

Om in de toekomst voldoende ruimte te behouden op bestaande begraafplaatsen, kiezen we ervoor op onze algemene begraafplaatsen geen graven met eeuwigdurende grafrust toe te staan. Dit betekent dus dat we op de Hoogen Heuvel en in Megen geen natuurgraven uitgeven. We overwegen wel om een gedeelte van de begraafplaats Hoogen Heuvel (het nog niet in gebruik zijnde bosgedeelte) geschikt te maken voor natuurlijk of duurzaam begraven. In aanvulling op het bestaande strak ingerichte gedeelte (met eisen en randvoorwaarden ten aanzien van grafbedekking), kan hier ruimte geboden worden voor begraven in een natuurlijkere omgeving (structuur en type beplanting) met grafbedekking van natuurlijke materialen.

Initiatieven voor een natuurbegraafplaats binnen onze gemeente worden op het moment van indiening beoordeeld op wenselijkheid. Hierbij kijken we onder meer naar de locatie en omvang, landschappelijke en stedenbouwkundige inpassing in de omgeving, bereikbaarheid en ontsluiting.

5.6 Begraven religieuze doelgroepen

Op de algemene begraafplaatsen kan iedereen die dat wil, ongeacht achtergrond, geloof en verleden, begraven worden. In de gemeente Oss is er daarnaast een groot aantal bijzondere begraafplaatsen, veelal met een religieuze achtergrond. Zo zijn er 21 begraafplaatsen van rooms-

katholieke signatuur, 3 begraafplaatsen van protestantse signatuur (waar op één nog slechts zeer sporadisch wordt begraven) en 1 Israëlitische begraafplaats, waar nog slechts zeer sporadisch wordt begraven.

Hoogen Heuvel: klein deel ingericht voor islamitisch begraven

Op de algemene begraafplaats Hoogen Heuvel is op dit moment een klein deel ingericht voor islamitisch begraven. Landelijk neemt de behoefte aan islamitisch begraven toe, met name omdat de huidige generatie moslims in Nederland veelal in Nederland is opgegroeid. Er gelden specifieke eisen voor een islamitische begraafplaats, zoals de richting van de graven, een ruimte voor ontvangst en wasgelegenheid, en een grafrecht voor onbepaalde tijd. De gemeente Oss kiest ervoor niet meer ruimte te creëren op de Hoogen Heuvel voor islamitisch begraven. We willen dat deze begraafplaats haar algemene karakter behoudt, én dat er in de toekomst voldoende ruimte blijft om hier te begraven. Graven met eeuwigdurende grafrust passen hier niet bij.

Initiatieven voor een islamitische begraafplaats binnen onze gemeente worden op het moment van indiening beoordeeld op wenselijkheid. Hierbij kijken we onder meer naar de locatie en omvang, landschappelijke en stedenbouwkundige inpassing in de omgeving, bereikbaarheid en ontsluiting.

5.7 Sociaal begraven

Het beleid voor sociaal begraven (of lijkbezorging van gemeentewege) is uitgewerkt in de notitie Lijkbezorging van gemeentewege gemeente Oss 2023. Als nabestaanden niet willen of kunnen zorgen voor de begrafenis van een overledene dan is de burgemeester van de gemeente waar de overledene zich bevindt hiervoor verantwoordelijk. De kosten voor een sociale begrafenis komen ten last van de gemeente.

In de gemeente Oss is er de laatste jaren een stijging merkbaar van het aantal uitvaarten van gemeentewege (sociale begrafenissen). Dit is een tendens die ook landelijk waarneembaar is. Deze stijging leidt tot hogere kosten voor de gemeente en uiteindelijk voor de samenleving. Daarom gaat de gemeente bij sociaal begraven uit van een sobere maar respectvolle uitvaart. De gemeente houdt de kosten voor de begrafenis zo laag mogelijk. Deze kosten worden zoveel mogelijk verhaald.

5.8 Monumentale graven en grafbedekkingen, cultuur-historisch erfgoed

Rijksmonumenten

Verspreid over diverse begraafplaatsen in de gemeente is een aantal rijksmonumenten aangewezen, deze objecten hebben een landelijk belang. In Oss heeft een aantal grafmonumenten, grafkruizen en (delen van) begraafplaatsen een rijksmonumentenstatus verkregen. De grote grafmonumenten van onder andere de familie Jurgens op de Eikenboomgaard zijn daar een voorbeeld van. De gemeente ziet het belang van het restaureren van grafmonumenten met een monumentale waarde. Subsidiering is afhankelijk van het soort status (betreft het een rijks-of gemeentelijk monument).

Overige bijzondere graven en grafbedekkingen

Daarnaast komen er op begraafplaatsen graven en grafbedekkingen voor die geen monumentale waarde hebben, maar wel van belang zijn omdat het om het graf gaat van maatschappelijk-historisch bijzondere personen[4] en/of waardevol zijn als ensemble en door de verschijnings-vorm. Deze graven hebben geen monumentenstatus, waardoor ze na het aflopen van de grafrechten worden geruimd. Een manier van tijdelijk beschermen is het alsnog voldoen van de grafrechten. Formele aanwijzing tot (gemeentelijk) monument biedt de meeste bescherming.

Hoogen Heuvel: graf wachtmeester Hoekman

[4] Bijvoorbeeld de grafbedekking van wachtmeester Hoekman (Marechaussee ten tijde van De Bende van Oss en vermoord in Oss in 1893, geboren 1848. Begraafplaats Hoogen Heuvel). Ook het eenvoudige graf van stadsarchivaris Jan Cunen (1886-1940) is hier een voorbeeld van (Eikenboomgaard).

In de erfgoedvisie Oss 2021 zetten we onder meer in op behoud van cultuurhistorische waarden en funerair erfgoed. Daarnaast hebben we een Erfgoedverordening Oss 2020, waarin de mogelijkheid aanwezig is om ook funerair erfgoed aan te wijzen als gemeentelijk monument (en dus te beschermen). Naar aanleiding van de Erfgoedvisie Oss 2021 Basis op Orde worden enkele graven en gebouwen op de Hoogen Heuvel eind 2023 aangemerkt als nieuwe gemeentelijke monumenten.

Voor de Begraafplaats Hoogen Heuvel is een cultuurhistorische analyse uitgevoerd. Hieruit blijkt dat de gehele begraafplaats van cultuurhistorische waarde is. Dit vanwege de architectonische Bossche School opzet van gebouwen en plattegrond, indeling en grafdekkingen. Deze analyse dient als uitgangspunt bij het opstellen van het onderhoudsplan en de herbestemmingsmogelijkheden van de gebouwen op de Hoogen Heuvel.

Archeologie
Een begraafplaats kan ook op een locatie met archeologische waarden of verwachtingen liggen. Het gemeentelijk archeologiebeleid borgt het behoud van het bodemarchief en legt daarbij regels op in het geval dat er bodemverstorende activiteiten op zo'n locatie moeten plaatsvinden, anders dan gebruikelijk voor het begraven. Zo is er op begraafplaats Hoogen Heuvel een landweer aanwezig. Op de begraafplaats in Megen zijn funderingsresten van een oude kerk aanwezig.

Begraafplaatsen buiten gebruik
Vijf bijzondere begraafplaatsen in de gemeente zijn buiten gebruik. Soms gaat het om een aantal zeer oude graven bij een voormalige kerk of pastorie. Er moet zorgvuldig met deze oude graven/begraafplaatsen worden omgegaan vanwege hun hoge emotionele waarde en eventueel ook hoge cultuurhistorische waarde. Het uitgangspunt is behoud en bescherming van deze locaties. Herontwikkeling is alleen mogelijk als er geen alternatieven zijn. Als er ter plekke (bouw)plannen zijn, moet worden uitgezocht wat de juridische status is van deze begraafplaatsen, of er nog nabestaanden bij betrokken zijn en of de graven in het verleden al geruimd zijn.

5.9 Crematorium

Op 31 oktober 2013 koos de gemeenteraad voor de Julianasingel als locatie voor de vestiging van een crematorium in Oss. Met de vestiging van een crematorium zijn alle voorzieningen op het gebied van lijkbezorging binnen onze gemeente aanwezig. Dit betekent voor de Osse burgers een completer aanbod dicht bij Oss. Een concentratie van voorzieningen betekent minder verkeersbewegingen tussen woonplaats, locatie van afscheid en bestaande crematoria. Daarnaast heeft een mortuarium een directe relatie met een crematorium en een begraafplaats. Een mortuarium en een crematorium, maar ook een mortuarium en een begraafplaats vullen elkaar aan. Het versterken van het huidige voorzieningencluster aan de Julianasingel met een crematorium biedt niet alleen een ruimtevoordeel, maar ook duidelijkheid richting bezoekers. Er ligt een plan om aan de kant van het

huidige mortuarium een compleet uitvaartcentrum te realiseren met mortuarium, crematorium, rouwkamers en afscheidsruimten. Voor asbestemmingen kunnen gebruikers van het crematorium terecht op de begraafplaats Hoogen Heuvel.

5.10 Financieel

Om te komen tot toekomstbestendige begraafplaatsen, moeten we ook kijken naar de financiële situatie van het begraven en de begraafplaatsen. Door afnemende behoefte aan begraven, nemen de inkomsten door grafrechten af. We willen meer ruimte bieden aan onder meer het plaatsen van urnen en natuurlijk begraven. Hierdoor sluiten we meer aan bij de wensen en behoeften van inwoners en denken we meer inkomsten te kunnen genereren. De aanleg en inrichting van het het noordelijke gedeelte van Hoogen Heuvel brengen eenmalig kosten met zich mee. Deze worden uiteindelijk vertaald in jaarlijkse kapitaallasten.

De ambities om te kiezen voor een meer klimaatrobuuste en biodiverse inrichting betekenen dat kosten worden gemaakt voor het aanpassen van de beplanting. Door dit mee te menen in de inboet, jaarlijks onderhoud en bij herinrichting, levert dit geen extra kosten op. Op termijn zorgt ecologisch beheer voor lagere onderhoudskosten. Een en ander wordt uitgewerkt in het beheerplan.

De onderhoudskosten voor de gebouwen zijn geborgd bij Vastgoedbeheer. Het opknappen en verduurzamen van de gebouwen vraagt om een afzonderlijk voorstel (inclusief financieringsvraag).

Bijlage 1 Overzicht begraafplaatsen gemeente Oss

	Plaats:	Straat:	Gezindte:	Aantekening:
1.	Oss	Lindenstraat	Gemeentelijk	Hoogen Heuvel
2.	Megen	Clarastraat	Gemeentelijk	
3.	Oss	Amsteleindstraat	RK	Heilig Hart
4.	Oss	Eikenboomgaard	RK	
5.	Oss	Leeuwerikstraat	RK	Don Bosco
6.	Oss	Berghemseweg	RK	Gerardus Majella
7.	Oss	Hescheweg	Israëlitisch	
8.	Berghem	Kloosterstraat	RK	
9.	Haren	Kerkplein	RK	St. Lambertus
10.	Macharen	Dorpstraat	RK	St. Petrus' Banden
11.	Ravenstein	Molensingel	RK	St. Lucia
12.	Ravenstein	Pollekespad	Protestants	
13.	Herpen	Rogstraat	RK	St. Sebastianus
14.	Demen	Maasdijk (zuidzijde kerk)	RK	St. Willibrordus
15.	Demen	Maasdijk (noordzijde kerk)	Particulier	
16.	Dieden	Maasdijk	*Voormalig*	*niet meer in gebruik*
17.	Deursen-Dennenburg	Laagstraat	RK	H. Vincentius
18.	Deursen-Dennenburg	Hoogstraat	*Voormalig*	*niet meer in gebruik*
19.	Neerlangel	St. Jansstraat	RK	
20.	Huisseling	Hamstraat	RK	H. Lambertus
21.	Overlangel	Kerkstraat	RK	H. Antonius Abt
22.	Neerloon	Loonsestraat	RK	St. Victor
23.	Maren-Kessel	Oude Pastoriestraat	*Voormalig*	*niet meer in gebruik*
24.	Maren-Kessel	Kerkhofstraat	RK	St. Lambertus
25.	Kessel	Kerkpad	*Voormalig*	*niet meer in gebruik*
26.	Lith	Hertog Janstraat	RK	St. Lambertus
27.	Lith	Lithsedijk	NH/ protestants	
28.	Oijen	Kloosterstraat	RK	St. Servatius
29.	Oijen	Oijense Bovendijk	NH/ protestants	
30.	Teeffelen	Pastoor van Weerdtstraat	RK	St. Benedictus
31.	Lithoijen	Prelaat van den Bergplein	RK	St. Remiguis
32.	Geffen	Kraaijeven	Joods	*niet meer in gebruik*
33.	Geffen	Kerkstraat	RK	Maria Magdalena

Bijlage 2 Resultaten enquête burgerpanel

Inleiding

Om input te krijgen voor het vernieuwen van het beleids- en beheerplan is het burgerpanel van Oss bevraagd. Van 2 t/m 14 februari 2023 hebben de leden van het burgerpanel de gelegenheid gekregen om de vragenlijst in te vullen. 451 mensen hebben de vragenlijst ingevuld. De uitkomsten hiervan worden weergegeven in deze bijlage.

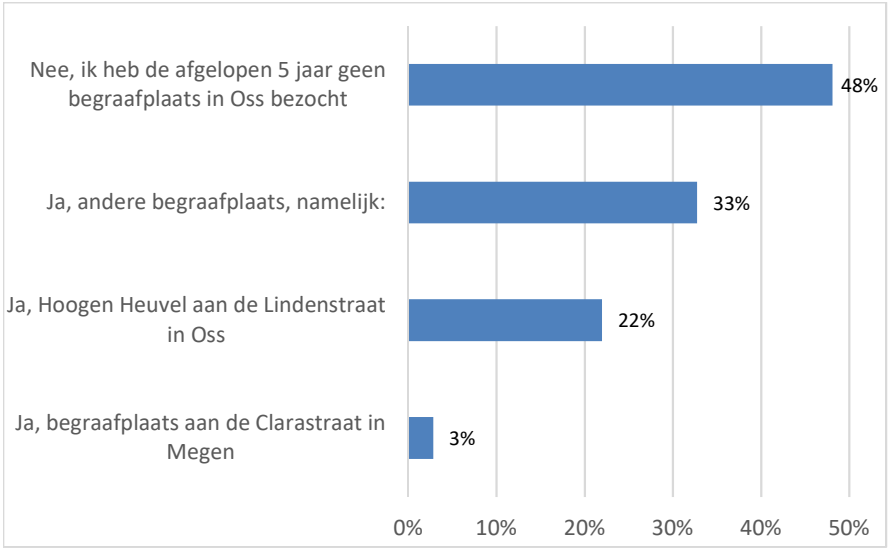
Samenvatting

- Iets meer dan de helft van de respondenten heeft de afgelopen 5 jaar een begraafplaats in Oss bezocht. Hiervan heeft de helft het afgelopen jaar een begraafplaats 1 tot 3 bezocht.
- De meerderheid van de bezoekers gaat naar een begraafplaats om een graf / urn / of herdenkingsplek te bezoeken.
- Als het gaat om inrichting en gebruik van Hoogen Heuvel kiest bijna de helft van de respondenten voor meer diversiteit en ruimte voor persoonlijke invulling van de graven, versus het vasthouden aan eenheid in de inrichting. Iets meer mensen kiezen voor het behoud van het traditionele ontwerp versus vernieuwing van de inrichting en meer mensen kiezen voor focus op waardige en rustige begraafplaats versus meer open toegankelijk park.
- Qua voorzieningen is er vooral behoefte aan bankjes / zitgelegenheid.
- Als het gaat om de indeling van de begraafplaats heeft de helft van de respondenten voorkeur voor meer ruimte voor natuurlijk begraven. 44% heeft voorkeur voor meer vrije graven, met eigen keuze voor vorm en materiaal. Meer dan de helft kiest voor meer ruimte voor urnen.
- De meerderheid vindt het belangrijk dat er informatie aanwezig is over de monumenten, bijzondere graven en de cultuurhistorie van de begraafplaats.

Resultaten

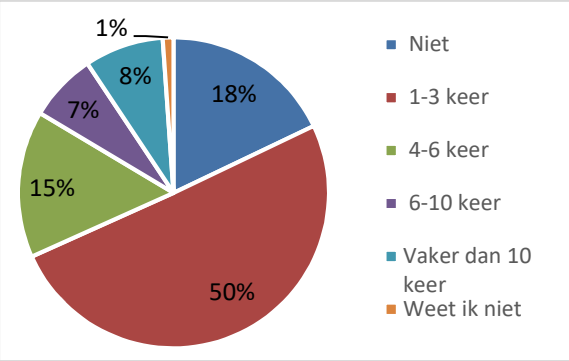
Hieronder zijn de resultaten per vraag weergegeven.

Heeft u de afgelopen 5 jaar wel eens een begraafplaats in de gemeente Oss bezocht? (Reacties: 528)

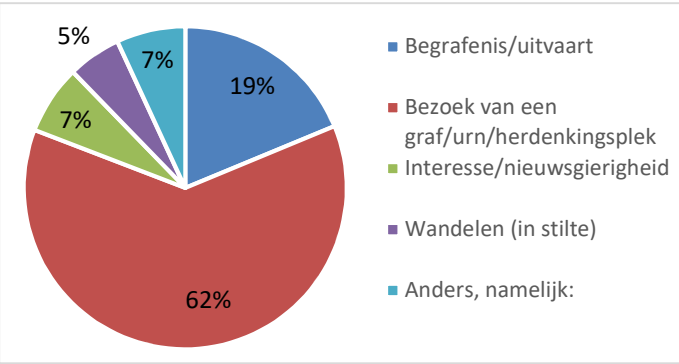
Bijna de helft van de respondenten (48%) heeft de afgelopen 5 jaar geen begraafplaats bezocht. 22% heeft de Begraafplaats Hoogen Heuvel bezocht en slechts 3% de begraafplaats in Megen.

Hoe vaak kwam u het afgelopen jaar op één van de begraafplaatsen in de gemeente Oss? (Reacties: 268)

Van degenen die de afgelopen 5 jaar wel eens een begraafplaats in Oss heeft bezocht, heeft de helft het afgelopen jaar 1-3 keer een bezoek gebracht aan een begraafplaats.

Wat was de aanleiding van uw laatste bezoek aan deze begraafplaats? (Reacties: 261)

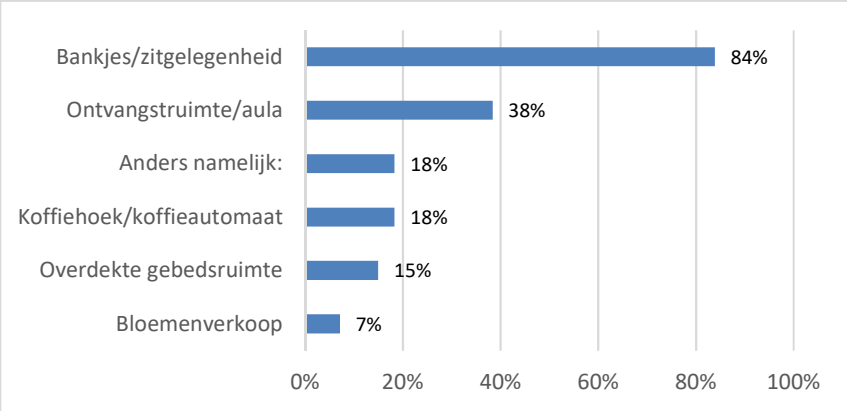

De meerderheid van de bezoekers gaat naar de begraafplaats om een graf /urn / of herdenkingsplek te bezoeken (62%).

Hieronder staan steeds twee mogelijkheden ten aanzien van de inrichting en het gebruik van begraafplaats Hoogen Heuvel. Welke van de twee vindt u belangrijker? (Reacties: 424)

Voorkeur voor		**Neutraal**	**Voorkeur voor**	
Vasthouden aan eenheid in inrichting met eenvormige grafvelden	*28%*	*23%*	*49%*	*Meer diversiteit met ruimte voor persoonlijke invulling van graven*
Behoud traditioneel ontwerp (strakke paden en grafvelden)	*39%*	*28%*	*33%*	*Vernieuwing van de inrichting*
Focus op waardige en rustige begraafplaats	*48%*	*15%*	*37%*	*Focus op meer open toegankelijk wandel- en herinneringspark*

Welke voorzieningen moeten er volgens u aanwezig zijn bij de begraafplaatsen? (Reacties: 448)

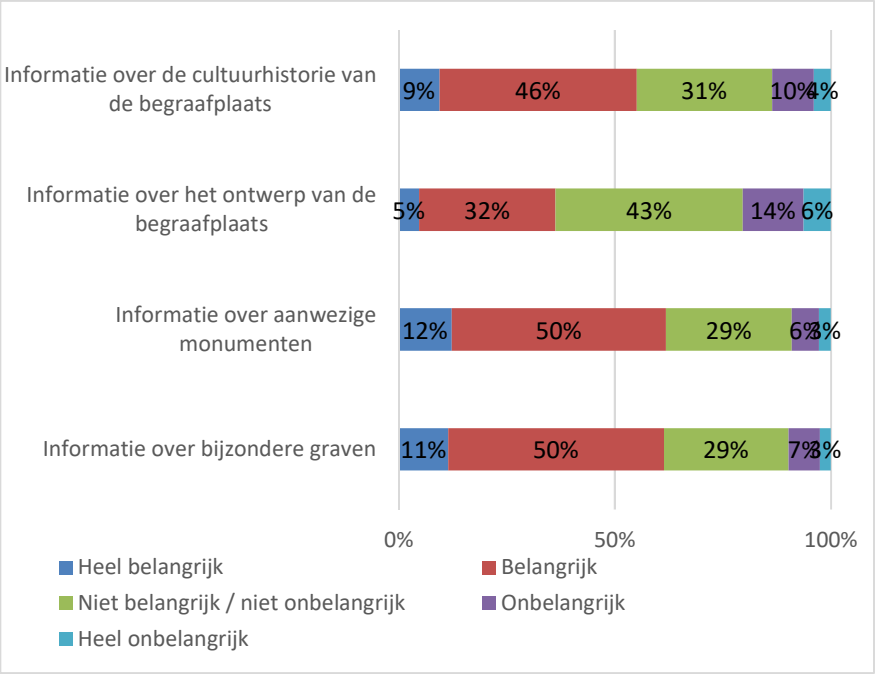
Bij de antwoordcategorie: "anders namelijk ": wordt vaak water(kraan) genoemd. Ook toilet en materialen om de graven te onderhouden wordt vaak genoemd.

Vindt u dat bij de indeling van de begraafplaats wel of geen ruimte moet zijn voor het volgende: (Reacties: 432)

Voorkeur voor		Neutraal	Voorkeur voor	
Meer ruimte voor natuurlijk begraven	*50%*	*30%*	*20%*	*Niet meer ruimte voor natuurlijk begraven*
Meer ruimte voor vrije graven, met eigen keus voor vorm en materiaal van grafbedekking	*44%*	*38%*	*18%*	*Niet meer ruimte voor vrije graven, met eigen keus voor vorm en materiaal van grafbedekking*
Meer ruimte voor urnen (veld of muur)	*54%*	*40%*	*6%*	*Niet meer ruimte voor urnen (veld of muur)*
Meer ruimte voor gelovig (bijvoorbeeld islamitisch) begraven	*29%*	*45%*	*26%*	*Niet meer ruimte voor gelovig (bijvoorbeeld islamitisch) begraven*

Als het gaat om de indeling van de begraafplaats heeft de helft van de respondenten voorkeur voor meer ruimte voor natuurlijk begraven ten opzichte van 20% die dat niet wil. 44% heeft voorkeur voor meer vrije graven, met eigen keus voor vorm en materiaal. Meer dan de helft (54%) kiest voor meer ruimte voor urnen. De meeste mensen (45%) hebben geen voorkeur of er wel of niet meer ruimte moet komen voor gelovig begraven.

In hoeverre vind u het belangrijk dat er op de begraafplaats informatie aanwezig is over de volgende onderwerpen? (Reacties: 434)

De meerderheid vindt het belangrijk dat er informatie aanwezig is over de monumenten, bijzondere graven en de cultuurhistorie van de begraafplaats. Dit komt ook in de toelichting op deze vraag naar voren.

Bij de laatste vragen konden de respondenten zelf nog iets invullen over begraafplaatsen. Hierin zijn diverse suggesties gegeven en gaat het vooral ook over het financiële aspect.

Bijlage 3 Prognose benodigde capaciteit begraafplaatsen

Op basis van beschikbare gegevens en prognoses van het aantal sterftes, het aandeel crematies, en het aandeel van de begravingen op de algemene begraafplaatsen, is een inschatting gemaakt van de benodigde capaciteit voor begraven op de twee algemene begraafplaatsen in Oss.

Toelichting tabel 1:

- Het aantal sterftes in de jaren 2010 tot en met 2022 betreft het feitelijk aantal sterftes (bron: gemeente Oss – Basisregistratie personen (BRP))
- Het aantal sterftes in de jaren 2023 tot en met 2035 betreft een prognose (bron: Provincie Noord-Brabant)
- Het aandeel crematies in de jaren 2010 tot en met 2022 betreft het feitelijke landelijke aandeel crematies (Bron gegevens 2000-2022: CBS en Landelijke Vereniging van Crematoria)
- Het aandeel crematies in de jaren 2023 tot en met 2035 is berekend door middel van extrapolatie. Het percentage van het voorgaande jaar is steeds vermeerderd met de gemiddelde toename van het aandeel crematies over de jaren 2001-2022 (+ 0,86%) (voorbeeld 2023: 67,72% + 0,86% = 68,58%)
- Het aantal crematies in Oss is berekend door het aantal sterftes te vermenigvuldigen met het aandeel crematies (voorbeeld 2023: 825 x 68,58% = 566)
- Het aantal begravingen in Oss is berekend door het aantal sterftes te verminderen met het aantal berekende crematies (voorbeeld 2023: 825 – 566 = 259)

Tabel 1 Prognose aantal sterftes, aantal crematies en aantal begravingen gemeente Oss 2023-2035

Jaar	Aantal sterftes (feitelijk en prognose)	Aandeel crematies (feitelijk en prognose)	Berekening aantal crematies	Berekening aantal begravingen
2010	662	56,90%	377	285
2011	636	58,60%	373	263
2012	641	59,30%	380	261
2013	664	60,90%	404	260
2014	597	61,40%	367	230
2015	745	63,30%	472	273
2016	779	63,00%	491	288
2017	705	63,80%	450	255
2018	781	65,30%	510	271
2019	756	67,00%	507	249
2020	923	66,40%	613	310
2021	872	67,40%	588	284
2022	854	67,72%	578	276
2023	825	68,58%	566	259
2024	835	69,43%	580	255
2025	850	70,29%	597	253
2026	860	71,14%	612	248
2027	875	72,00%	630	245
2028	885	72,85%	645	240
2029	895	73,71%	660	235
2030	910	74,56%	679	231
2031	920	75,42%	694	226
2032	935	76,27%	713	222
2033	945	77,13%	729	216
2034	955	77,99%	745	210
2035	965	78,84%	761	204

Tabel 2 Prognose aantal begravingen in nieuw graf en bijzettingen in graf Hoogen Heuvel

	Berekening aantal begravingen	Prognose aantal begravingen in nieuw graf op Hoogen Heuvel	Prognose aantal bijzettingen in graf Hoogen Heuvel
2023	259	19	21
2024	255	18	20
2025	253	18	20
2026	248	18	20
2027	245	18	20
2028	240	17	19
2029	235	17	19
2030	231	17	18
2031	226	16	18
2032	222	16	18
2033	216	16	17
2034	210	15	17
2035	204	15	16
2023-2035		220	243

Toelichting:

- Het aantal begravingen in Oss is berekend door het aantal sterftes te verminderen met het aantal berekende crematies (voorbeeld 2023: 825 – 566 = 259), zie tabel 1
- De prognose van het aantal begravingen in een nieuw graf en het aantal bijzettingen in een bestaand graf in de jaren 2023-2035 is berekend door extrapolatie. Het aantal begravingen en bijzettingen van de afgelopen jaren is bekend bij de gemeente. Berekend is welk aandeel dit is van het totaal aantal begravingen (berekening) in dat jaar. Voorbeeld 2022: totaal aantal begravingen is berekend op 276 (zie tabel 1). Het aantal begravingen in een nieuw graf op Hoogen Heuvel bedroeg 26 (9%), het aantal bijzetting was 28 (10%).
- Vervolgens is het gemiddelde aandeel van de afgelopen 6 jaar gebruikt om voor de jaren 2023-2035 het aantal begravingen en bijzettingen te berekenen. Voor nieuwe graven is het 6-jaars gemiddelde 7%, voor bijzettingen is dat 8%. Het aantal begravingen in een nieuw graf op Hoogen Heuvel in 2023 is daarmee te berekenen: 259 x 7% = 19.

Tabel 3 Prognose aantal begravingen in nieuw graf en bijzettingen in graf Megen

	Berekening aantal begravingen	Prognose aantal begravingen in nieuw graf Megen	Prognose aantal bijzettingen in graf Megen
2023	259	0,9	1,1
2024	255	0,9	1,1
2025	253	0,9	1,1
2026	248	0,9	1,0
2027	245	0,9	1,0
2028	240	0,9	1,0
2029	235	0,8	1,0
2030	231	0,8	1,0
2031	226	0,8	0,9
2032	222	0,8	0,9
2033	216	0,8	0,9
2034	210	0,7	0,9
2035	204	0,7	0,9
2023-2035		11	13

Toelichting:

- Het aantal begravingen in Oss is berekend door het aantal sterftes te verminderen met het aantal berekende crematies (voorbeeld 2023: 825 – 566 = 259), zie tabel 1
- De prognose van het aantal begravingen in een nieuw graf en het aantal bijzettingen in een bestaand graf in de jaren 2023-2035 is berekend door extrapolatie. Het aantal begravingen en bijzettingen van de afgelopen jaren is bekend bij de gemeente. Berekend is welk aandeel dit is van het totaal aantal begravingen (berekening) in dat jaar. Voorbeeld 2022: totaal aantal begravingen is berekend op 276 (zie tabel 1). Het aantal begravingen in een nieuw graf in Megen was 0 (0%), het aantal bijzetting was 1 (0,4%).
- Vervolgens is het gemiddelde aandeel van de afgelopen 6 jaar gebruikt om voor de jaren 2023-2035 het aantal begravingen en bijzettingen te berekenen. Voor nieuwe graven is het 6-jaars gemiddelde 0,4%, voor bijzettingen is dat ook 0,4%. Het aantal begravingen in een nieuw graf in Megen in 2023 is daarmee te berekenen: 259 x 0,4% = 0,9.